

KS. JAROSŁAW R. MARCZEWSKI

OCCASIONE ANNI JUBILAEI.
DOKUMENT EREKCJI SEMINARIUM DUCHOWNEGO
NA ŻMIGRODZIE W LUBLINIE (8 X 1714)

OCCASIONE ANNI JUBILAEI.
THE ERECTION DOCUMENT OF THE THEOLOGICAL SEMINARY
IN LUBLIN'S DISTRICT OF ŻMIGRÓD (8 OCTOBER 1714)

A b s t r a c t. In 2014, Lublin Theological Seminary celebrated its 300 anniversary. Throughout these three centuries, the Seminary was located in the Lublin district of Żmigród. The material and financial basis for the functioning of the Seminary was provided by numerous foundations; in particular the funds dedicated by Jadwiga Niemyska. On the basis of this material foundation, Bishop of Cracow Kazimierz Łubieński erected the Seminary on 8 October 1714 and placed it in under the supervision of the Congregation of the Mission. The original erection documents perished. Yet, two official copies have been found in Cracow and Lublin. The Cracow copy is older, and hence it was used for the critical edition of the erection document.

Translated by Konrad Klimkowski

Key words: Lublin, Żmigród, Lublin Theological Seminary, erection document, Congregation of the Mission.

Rok 2014, a więc rok jubileuszu 300-lecia erygowania seminarium duchownego na Żmigrodzie, stał się dla Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Lublinie doskonałą okazją do podjęcia wielopłaszczyznowej refleksji dotyczącej własnej tożsamości. Jedną z dziedzin, która podlegała głębszemu

Ks. dr hab. JAROSŁAW R. MARCZEWSKI – Instytut Historii Kościoła i Patrologii KUL, Katedra Historii Kościoła w Czasach Nowożytnych i Dziejów Teologii; adres do korespondencji: Aleje Racławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: j.marczewski@diecezja.lublin.pl

namysłowi, stanowiła historia tej instytucji. Z tej racji odbywały się w seminarium zarówno poważne sesje naukowe, jak też popularyzujące seminaryjne dzieje quizy i konkursy¹. Wymiernym efektem podjętych starań jest pozycja książkowa mająca w zamyśle autorów dokumentowanie ostatnich kilku dekad historii seminarium na zasadzie zebrania świadectw niegdysiejszych seminarzystów². Memuarystyczne sprofilowanie tej publikacji niesie ze sobą co prawda niebezpieczeństwo mocno subiektywnego spojrzenia na fakty, jednak przede wszystkim daje możliwość wglądu w żywe realia funkcjonowania społeczności seminaryjnej.

Nieco na marginesie wymienionych wyżej starań, w ramach przygotowań do zorganizowania stałej wystawy obrazującej dzieje seminarium duchownego, udało się sięgnąć do pierwszorzędnych materiałów źródłowych dotyczących początków seminarium, w tym przede wszystkim odnaleźć tekst jego erekcji. Okazja roku jubileuszowego każe udostępnić go w postaci edycji krytycznej zarówno szerszemu gronu profesjonalnych badaczy, jak również zainteresowanych lokalną problematyką hobbystów.

I. ZARYS DZIEJÓW SEMINARIUM NA ŻMIGRODZIE

Początki seminarium na Żmigrodzie należy łączyć z przybyciem do Lublina księży ze Zgromadzenia Misjonarzy św. Wincentego à Paulo. Zakon ten, założony w pierwszej połowie XVII wieku we Francji, zgodnie z myślą założyciela, zajął się organizowaniem diecezjalnych seminariów duchownych i przygotowywaniem młodych kapłanów do pracy duszpasterskiej³.

W 1698 roku Anna Zbąska, podkomorzyna lubelska, uczyniła fundację dla księży misjonarzy w postaci majątku Maciejowice, a w roku 1700 przekazała 26 000 złp z myślą o założeniu domu zakonnego w Lublinie. W tym celu zakupiono położoną na przedmieściu lubelskim Żmigród kamienicę murowaną, zwaną Suchorabską, wraz z budynkami gospodarczymi i ogrodem. Nazwa kamienicy związana jest z rodziną Suchorabskich, którzy byli właścicielami tych terenów w początkach XVII wieku. W latach 1701-1714, dzięki licznym

¹ *Kalendarium wydarzeń życia seminaryjnego*, „Itinerarium” 10 (2013), s. 66-67; *Kalendarium wydarzeń życia seminaryjnego*, „Itinerarium” 11 (2014), s. 58-64.

² *Historia świadectwem pisana. Metropolitalne Seminarium Duchowne w Lublinie we wspomnieniach wychowanków*, red. M. Grygiel, M. Słomka, Lublin 2014.

³ S. ROSPOND, *Misjonarze św. Wincentego à Paulo*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. XII, Lublin 2008, kol. 1250-1252.

fundacjom okolicznej szlachty, zwłaszcza zaś Jadwigi Niemyskiej, właścicielki Dysa, uznawanej za właściwą fundatorkę seminarium, zgromadzono potrzebne środki, w oparciu o które 8 października 1714 roku biskup krakowski Kazimierz Łubieński erygował w Lublinie, w budynkach zakonnych, diecezjalne seminarium pod zarządem księży misjonarzy. Fundacja przewidywała obowiązek kształcenia trzech kleryków⁴.

W latach 1714-1730 wybudowano kościół pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego według projektu ks. Mikołaja Augustynowicza, superiora misjonarzy lubelskich. Konsekracji świątyni dokonał 13 września 1739 roku biskup Michał Kunicki, sufragan krakowski⁵. Z okresu budowy kościoła pochodzi skrzydło łączące go z kamienicą Suchorabską. W latach 1825-1826 budynki seminaryjne zostały otoczone stylowym, neogotyckim murem z ostrołuczными wnękami, zaś około roku 1890 przystąpiono do budowy dodatkowej, przylegającej do zakrystii kościoła kaplicy, którą wzniesiono z cegły również w stylu neogotyckim⁶.

Największy budynek kompleksu seminaryjnego, tzw. nowy gmach, wzniesiono w latach 1907-1908 dzięki ofiarności wiernych diecezjan i duchowieństwa lubelskiego. Nowe pomieszczenia pozwoliły na przyjęcie większej liczby kandydatów, tak iż rok akademicki 1908/1909 rozpoczęło 108 alumnów. W czasie drugiej wojny światowej gmach seminarium został poważnie uszkodzony. Natomiast po pożarze, jaki wybuchł w 1976 roku, do dwupiętrowego nowego gmachu dobudowano etapami dwa kolejne piętra. W latach 1979-1980 wzniesiony został gmach biblioteki seminaryjnej, a w latach 1998-2000 powstała wielofunkcyjna aula podziemna⁷.

Metropolitalne Seminarium Duchowne w Lublinie jest spadkobiercą tradycji kilku okolicznych seminariów, które funkcjonowały w ramach dwóch diecezji – krakowskiej i łacińskiej chełmskiej. Dotyczy to seminarium prowadzonego przez księży jezuitów, erygowanego w 1675 roku przy lubelskiej kolegiacie pod wezwaniem św. Michała Archanioła, jak również istniejącego od 1640 roku seminarium przy kolegiacie zamojskiej oraz seminarium działającego przy niegdysiejszej katedrze chełmskiej w Krasnymstawie, erygowane-

⁴ B. KUMOR, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. III, Kraków 2000, s. 483.

⁵ S. MŁYNARCZYK, *Seminarium diecezjalne lubelskie*, „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 38 (1964), nr 1-7, s. 124-125.

⁶ J. ŻYWICKI, *Architektura neogotycka na Lubelszczyźnie*, Lublin 1998, s. 239, 245-246.

⁷ MŁYNARCZYK, *Seminarium diecezjalne lubelskie*, s. 130; M.T. ZAHAJKIEWICZ, *Centralne urzędy i instytucje diecezjalne*, w: *Dzieje archidiecezji lubelskiej (1805-2005)*, red. M.T. Zahajkiewicz, Lublin 2005, s. 78-79.

go w 1719 roku. W nowo utworzonej diecezji lubelskiej doszło 2 marca 1809 roku do połączenia dziedzictwa wcześniej istniejących seminariów w ramach jednej instytucji, która nosiła nazwę Seminarium Diecezjalne Lubelskie⁸.

Trudnym i przełomowym czasem w dziejach seminarium okazał się rok 1864, gdy władze carskie w ramach represji po powstaniu styczniowym dokonały kasaty większości klasztorów w Królestwie Kongresowym, w tym także likwidacji lubelskiego domu Zgromadzenia Księża Misjonarzy. W konsekwencji seminarium lubelskie przeszło trwale pod zarząd duchowieństwa diecezjalnego. W wyniku decyzji rosyjskich władz zaborczych zniesiona została wkrótce potem sąsiednia diecezja podlaska, co skutkowało włączeniem jej struktur do diecezji lubelskiej, a także zamknięciem w 1867 roku seminarium w Janowie Podlaskim i przeniesieniem tamtejszych alumnów i profesorów seminaryjnych do Lublina. Połączenie diecezji i seminariów trwało do października 1919 roku⁹.

W latach 1918-1922 w pomieszczeniach seminaryjnych gościł nowo założony Katolicki Uniwersytet Lubelski. W pierwszym roku akademickim studioowało tu 447 osób¹⁰.

W związku z wybuchem drugiej wojny światowej seminarium zostało zamknięte, a jego budynki zajęły wojska niemieckie. Wznowienie działalności seminarium nastąpiło w styczniu 1942 roku, przy czym zgoda władz okupacyjnych na jego uruchomienie była obwarowana warunkiem urządzenia go poza miastem. Stąd też do kwietnia 1945 roku nauka prowadzona była w domu pozyskanym od sióstr szarytek w Krężnicy Jarej. Z rąk okupanta w czasie wojny zginęło kilku wychowawców, profesorów i alumnów, liczni byli więźni¹¹.

We wrześniu 1945 roku seminarium weszło na stałe w skład Wydziału Teologicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W tym czasie zajęcia odbywały się jeszcze wyłącznie w starym gmachu, ponieważ pozostałe budynki do grudnia 1946 roku zajmowało wojsko¹².

Od 1965 roku w seminarium lubelskim studiują alumni obrządku bizantyjsko-ukraińskiego z Polski, a od 1990 roku także z Ukrainy. Na wykłady do

⁸ MEYNARCZYK, *Seminarium diecezjalne lubelskie*, s. 126; M.T. ZAHAJKIEWICZ, *Zarys historii archidiecezji lubelskiej*, w: *Archidiecezja lubelska. Historia i administracja*, red. M.T. Zahajkiewicz, Lublin 2000, s. 110.

⁹ MEYNARCZYK, *Seminarium diecezjalne lubelskie*, s. 127-130.

¹⁰ Tamże, s. 131.

¹¹ Tamże, s. 132-134.

¹² Tamże, s. 134-135.

pomieszczeń seminaryjnych przybywają ponadto klerycy z kilku innych seminariów zlokalizowanych w Lublinie. Są to alumni: zamojsko-lubaczowski, kapucyński, mariański, ojców białych i paulistów¹³.

Wraz z reorganizacją struktur kościelnych w Polsce w 1992 roku i powołaniem do istnienia metropolii lubelskiej seminarium przybrało nazwę: Metropolitalne Seminarium Duchowne w Lublinie.

Patronami seminarium są: św. Stanisław Kostka oraz bł. Antoni Zawistowski, absolwent seminarium i jego wicerektor w latach 1919-1929, męczennik doby drugiej wojny światowej¹⁴.

II. DOKUMENT EREKCYJNY. PODSTAWA I ZASADY WYDANIA

Dokument erygujący seminarium duchowne na lubelskim Żmigrodzie został wydany 8 października 1714 roku w Krakowie przez biskupa Kazimierza Łubieńskiego. Akt ten nie zachował się jednak w oryginale. Zgodnie z panującym wówczas zwyczajem kancelaryjnym został wszelako wpisany *in extenso* do księgi czynności biskupich, która w aktualnym układzie Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie stanowi 77. tom serii *acta episcopalia*. Jest to zarazem drugi z dwóch tomów akt biskupa Łubieńskiego, obejmujących łącznie lata 1710-1719. Wspomniany wpis dokumentu erygującego seminarium nie jest jednak jedyną dostępną obecnie kopią tego tekstu. Druga znajduje się bowiem w Archiwum Archidiecezjalnym Lubelskim w jednej z ksiąg lubelskiego konsystorza generalnego, a mianowicie w brudnopisie akt oficjalnych z lat 1779-1781. Spisana została na prośbę Macieja Krzywańskiego, prokuratora lubelskiego domu księży misjonarzy, z oryginału przedstawionego w konsystorzu w dniu 2 czerwca 1780 roku. Obie kopie były już wcześniej znane badaczom problematyki kościelnych dziejów Lublina. Korzystali z nich Stefan Młynarczyk¹⁵, Bolesław Kumor¹⁶, a ostatnio Włodzimierz Bie-

¹³ ZAHAJKIEWICZ, *Centralne urzędy i instytucje*, s. 79.

¹⁴ J. STĘPNIAK, *To ciało moje za was wydane. Błogosławiony ksiądz Antoni Zawistowski (1882-1942)*, w: *W Duchu i prawdzie. Wybrane sylwetki Kościoła lubelskiego (1805-2005)*, red. H. Misztal, Lublin 2005, s. 37-41.

¹⁵ MŁYNARCZYK, *Seminarium diecezjalne lubelskie*, s. 123.

¹⁶ KUMOR, *Dzieje diecezji krakowskiej*, s. 483.

lak¹⁷. Żaden ze wskazanych badaczy nie pokusił się jednak o dokonanie krytycznej edycji tekstu.

Dokument erekcyjny wydaje się typowy pod względem formalnym dla epoki jego powstania. Trzeba natomiast zaznaczyć, że składa się on z liczniejszych wątków merytorycznych. Poza samym stwierdzeniem erekcji seminarium, przywołującym zarazem jej ogłoszenie w postaci tzw. *litterae cridae*, dokument omawia poszczególne elementy składowe fundacji, na której został oparty był seminarium. W sposób skrócony wskazanych zostało 11 różnych czynności prawnych, z zaznaczeniem, że wiarygodny i pełny zapis ich przebiegu można odnaleźć w stosownych aktach urzędów notarialnych. Dopiero kolejne, tzn. ostatnie dwa zapisy, zostały w całości włączone w treść dokumentu erekcyjnego. Drugi, a więc późniejszy z nich, autorstwa Jadwigi Niemyskiej, postrzegany był jako właściwy akt fundacyjny seminarium. Warto zauważyć, że dokument erekcyjny wymienia zobowiązania księży misjonarzy, nie określając jednak ani ustroju erygowanego seminarium, ani jego organizacji, ani też uprawnień czynników diecezjalnych względem nowo erygowanej instytucji.

Za podstawę wydania przyjęta została kopia dokumentu erekcyjnego znajdująca się w aktach czynności biskupich w Krakowie. Wynika to z faktu bezpośrednich powiązań kancelaryjnych pomiędzy zaginionym oryginałem a tą właśnie kopią. Na związki instytucjonalne nakłada się dodatkowo perspektywa chronologiczna, przemawiająca na korzyść takiego wyboru.

Kopia dokumentu erekcyjnego, wykorzystana jako podstawa wydania, liczy sześć stron tekstu księgi formatu *in folio*. Sporządzona została w języku łacińskim, za wyjątkiem włączonego dokumentu fundacyjnego Jadwigi Niemyskiej, który spisano w języku polskim. Całość pochodzi od jednego autora, zapewne notariusza biskupiej kancelarii zadwornej. Możliwe, że był nim kanonik kielecki i prepozyt w Kunowie, Jan Siwert, którego nazwisko – jako świadka – widnieje także w dokumencie erekcyjnym seminarium.

Zasady wydania dokumentu zostały zaczerpnięte z przygotowanej przez Kazimierza Lepszego „Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku” (Wrocław 1953). W miarę potrzeb uwzględnione zostały także uwagi zawarte w „Instrukcji wydawniczej dla średniowiecznych źródeł historycznych” (Kraków 1925) oraz w przygotowanym przez Adama Wolffa „Projekcie instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych

¹⁷ W. BIELAK, *Geneza i zarys dziejów Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Lublinie*, w: *Historia świadectwem pisana*, s. 22-24.

do połowy XVI wieku” (Warszawa 1957). Modyfikacje względem zawartych w nich wskazań są nieliczne. Wypada wszakże zauważyć, że w publikacji przyjęto zasadę rozwiązywania wszystkich abrewiacji tytułatury stanowej i honorowej.

BIBLIOGRAFIA

- Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, Acta actorum episcopaliū R.D. Casimiri Lubieński episcopi Cracoviensis ducis Severiae a 2 I 1714 ad 6 V 1719, sygn. AEp. 77, k. 170r-173v.
- Archiwum Archidiecezjalne Lubelskie, Protocollum actorum Consistorii Generalis Lublinensis (1779-1781), sygn. Rep 60 A 74, k. 60r-67v.
- BIELAK W., Geneza i zarys dziejów Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Lublinie, w: Historia świadectwem pisana. Metropolitalne Seminarium Duchowne w Lublinie we wspomnieniach wychowanków, red. M. Grygiel, M. Słomka, Lublin 2014, s. 16-36.
- Historia świadectwem pisana. Metropolitalne Seminarium Duchowne w Lublinie we wspomnieniach wychowanków, red. M. Grygiel, M. Słomka, Lublin 2014.
- Instrukcja wydawnicza dla średniowiecznych źródeł historycznych, Kraków 1925.
- Kalendarium wydarzeń życia seminaryjnego, „Itinerarium” 10 (2013), s. 66-67.
- Kalendarium wydarzeń życia seminaryjnego, „Itinerarium” 11 (2014), s. 55-57.
- KUMOR B., Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795, t. III, Kraków 2000.
- LEPSZY K., Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku, Wrocław 1953.
- MŁYNARCZYK S., Seminarium diecezjalne lubelskie, „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 38 (1964), nr 1-7, s. 121-137.
- ROSPOND S., Misjonarze św. Wincentego à Paulo, w: Encyklopedia Katolicka, t. XII, Lublin 2008, kol. 1250-1252.
- STĘPNIAK J., To ciało moje za was wydane. Błogosławiony ksiądz Antoni Zawistowski (1882-1942), w: W Duchu i prawdzie. Wybrane sylwetki Kościoła lubelskiego (1805-2005), red. H. Misztal, Lublin 2005, s. 37-41.
- WOLFF A., Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku, „Studia Źródłoznawcze” 1 (1957), s. 155-181.
- ZAHAJKIEWICZ M.T., Centralne urzędy i instytucje diecezjalne, w: Dzieje archidiecezji lubelskiej (1805-2005), red. M.T. Zahajkiewicz, Lublin 2005, s. 51-83.
- ZAHAJKIEWICZ M.T., Zarys historii archidiecezji lubelskiej, w: Archidiecezja lubelska. Historia i administracja, red. M.T. Zahajkiewicz, Lublin 2000, s. 101-116.
- ŻYWIŃSKI J., Architektura neogotycka na Lubelszczyźnie, Lublin 1998.

OCCASIONE ANNI JUBILAEI.
DOKUMENT EREKCJI SEMINARIUM DUCHOWNEGO
NA ŻMIGRODZIE W LUBLINIE (8 X 1714)

S t r e s z c z e n i e

W 2014 roku przypadła okrągła rocznica założenia seminarium duchownego na Wzgórzu Żmigród w Lublinie. Funkcjonuje ono nieprzerwanie na tym samym miejscu od 300 lat. Podstawę materialną dla seminarium stanowiły liczne zapisy majątkowe, w tym przede wszystkim fundacja Jadwigi Niemyskiej. W oparciu o tę bazę materialną biskup krakowski Kazimierz Łubieński erygował seminarium 8 października 1714 roku i powierzył jego prowadzenie Zgromadzeniu Misjonarzy św. Wincentego à Paulo. Oryginalny dokument erekcji seminarium nie zachował się. Udało się natomiast odnaleźć jego dwa odpisy w Krakowie i Lublinie. Kopia z Krakowa jest starsza, stąd posłużyła ona do przygotowania krytycznej edycji dokumentu erekcyjnego.

Słowa kluczowe: Lublin, Żmigród, lubelskie seminarium duchowne, dokument erekcyjny, Zgromadzenie Misjonarzy św. Wincentego à Paulo.

EDYCJA KRYTYCZNA DOKUMENTU

Kazimierz Łubieński biskup krakowski eryguje seminarium duchowne na Wzgórzu Żmigród w Lublinie

Kraków 8 X 1714

Oryg. nieznan. Kopia 1: Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, Acta actorum episcopalium R.D. Casimiri Łubieński episcopi Cracoviensis ducis Severiae a 2 I 1714 ad 6 V 1719, sygn. AEp. 77, k. 170r-173v. Kopia 2: Archiwum Archidiecezjalne Lubelskie, Protocollum actorum Consistorii Generalis Lublinensis (1779-1781), sygn. Rep 60 A 74, k. 60r-67v.

[170r] In nomine Domini. Amen. Casimirus a Łubna Łubieński¹⁸ Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiae ad perpetuam rei memoriam. Supra gregem Dominorum nostrae vigilantiae et sollicitudini pastoralis divinitus, commissum in hac amplissima dioecesi Cracoviensi vigilis speculatoris vices prout

¹⁸ Kazimierz Łubieński (1652-1719) był w latach 1700-1710 – z krótkimi przerwami – administratorem diecezji krakowskiej, a w latach 1701-1705 także jej biskupem sufraganem. Od 1705 r. był biskupem chełmskim, po czym od 1710 r. był biskupem krakowskim.

nobis desuper concreditum exercentes, eam supremam alitur salutem et felicitatem ac firmum et solidum arbitramur stabilimentum cum in fidei animarumque necessariis, per providam et circumspectam personarum Deo famulantium eruditionem, pietatem et exempla cum divini nominis gloria felicia recepit, incrementa et salubria gloriosae imitationis ad virtutem incitamenta sane attentiori mentis nostrae intuitu circumspicientes ac perspectam habentes industriosam sedulitatem et diligentiam Patrum Congregationis Missionariorum¹⁹, qui parochos in catechizando, verbum Dei praedicando et sacramenta administrando iuxta pium suum institutum iuvare solent ferventissimumque ipsorum pro gloria Dei zelum, indefessos in vinea Domini labores et singularia merita cum ampliacione et propagatione cultus divini saluteque animarum pretioso Sanguine Domini nostri Jesu Christi redemptarum in dioecesi nostra praestita et exhibita, dignum et decorum censuimus, ut praemissorum respectu et intuitu, vestigiis Illustrissimorum et Reverendissimorum Dominorum praedecessorum nostrorum episcoporum Cracoviensium insistentes ad conservandam, instaurandam et dilatandam ipsorum congregationem, [170v] necessarium et oportunum iurisdictionis ordinariae apponamus pondus et auctoritatem. Proinde universis et singulis quorum interest, intererit aut quomodolibet in futurum interesse poterit, praesentes litteras nostras revisuris, lecturis et auditoris significamus quomodo ex parte et ad instantiam Admodum Reverendi Jacobi Cyboni²⁰, domus congregationis praefatae Lublinsensis superioris, inscriptionibus, cessionibus ac donationibus fundorum, censuum ac aliorum bonorum pia fidelium liberalitate et munificentia, pro nova domus dictae congregationis in civitate Lublinsensi fundacione et gratiose collatorum coram actis competentibus recognitis una cum aliis documentis litteratoriis nobis authentice exhibitis et praesentatis humillime supplicatum fuit, quatenus ad maiorem Dei gloriam super iisdem bonis et inscriptionibus domum saepefatae congregationis ac seminarium clericorum soecularium erigere auctoritate ordinaria dignaremur. Nos praemissam instantiam paterno amplectentes affectu ante omnia, ne alicui in iure suo praeiudicium inferre videremur formam, modum et praxim in similibus observari solitam secuti, litteras cridae in vim citationis generalis seu edicti publici ex cancellaria nostra extradi mandavimus, in quarum litterarum termino legitime incidenti coram nobis ad iura reddenda causasque audiendas et iudicandas pro tribunali sedentibus comparens personaliter suprafatus Admodum Reverendus Cyboni suo totiusque Congregationis Missionariorum nomine principalis actor, exhibitis iisdem cridae litteris debite et legitime ut a tergo earundem apparebat publicatis contumaciam omnium et singulorum sua ex adverso ius et interesse aliquod ad infrascripta communiter vel divisim aut quomodolibet se habere putantium et praetendentium pro die et

¹⁹ Zgromadzenie Księży Misjonarzy zostało założone przez św. Wincentego à Paulo w 1625 r. w celu głoszenia misji ludowych oraz prowadzenia seminariów duchownych. Do Polski zostało sprowadzone w 1651 r.

²⁰ Jakub Ignacy Cyboni był członkiem Zgromadzenia Księży Misjonarzy, w 1702 r. był superiorem domu zakonnego na Stradomiu, a w latach 1695-1699 superiorem i rektorem seminarium duchownego w Chełmnie. Od 1714 r. był superiorem domu i rektorem seminarium duchownego w Lublinie.

termino hodierno citatorum et non comparentium accusavit et in eorum contumaciam productis inscriptionibus infrascriptis.

Et quidem primo. Inscriptio cessionaria lapideae Suchorabska dictae in suburbio Lublinensi Żmigród²¹ nuncupato consistentis per religiosas Annam Chrzęstowska²² abbatissam totumque conventum monialium Sandomiriensium ordinis s. Benedicti de consensu et beneplacito Sedis Apostolicae et Illustrissimi loci ordinarii de actu feria secunda carnisprivii [7 II] anno millesimo septingentesimo primo coram actis castrensibus capitanealibus Sandomiriensibus domui Varsaviensi Congregationis Missionariorum facta.

Secundo. Intromissione officiosa in eandem lapideam per officium advocatiale et scabinale [171r] Lublinense Perillustri et Admodum Reverendo Bartholomaeo Tarło²³ praeposito congregationis Varsaviensis, eodem anno millesimo septingentesimo primo feria secunda ipso die festi s. Petri in Vinculis [1 VIII] concessa.

Tertio. Cessione officiosa et transfusione iuris per superiorem domus Varsaviensis eiusdem lapideae et fundi Admodum Reverendo Cyboni pro erigenda congregatione Lublini coram actis Tribunalis Nuntiaturae Apostolicae anno currenti millesimo septingentesimo decimo quarto die Mercurii vigesima iunii Varsaviae facta.

Quarto. Item cessione una cum actuali intromissione areae certae in Żmigród suburbio sitae, fundo praetacto et lapideae Żytkiewiczowska ad praesens quondam Suchorabska dictae adiacentis, per Famatam Dorotheam Weberówna²⁴ civem Lublinensem, eidem domui Varsaviensi eodem anno millesimo septingentesimo primo sabbatho post festum s. Annae proximo [30 VII] coram officio actisque advocatilibus scabinalibus Lublinensibus facta.

Quinto. Inscriptio reemptionali summa quinquaginta millium una cum censu ab eodem proveniente per Illustrissimum et Reverendissimum Theodorum Potocki²⁵ episcopum Culmensem et Pomesaniae in et super bonis suis propriis et hereditariis videlicet oppido Maciejowice²⁶ et villis Godzisz²⁷, Kobusy²⁸, Oronne²⁹, Polik³⁰, Grochat-

²¹ Żmigród – wzgórze na południe od lubelskiego Starego Miasta, wzmiankowane od średniowiecza.

²² Anna Chrzęstowska (ok. 1653-1709) była od 1671 r. zakonnicą w klasztorze benedyktynek w Sandomierzu, pełniła funkcję infirmerki, w 1689 r. została wybrana na urząd ksieni.

²³ Michał Bartłomiej Tarło (1656-1715) był członkiem Zgromadzenia Księży Misjonarzy, wizytatorem jego polskiej prowincji, proboszczem parafii pw. św. Krzyża w Warszawie, zaś od 1710 r. był biskupem poznańskim.

²⁴ Postać skądinąd nieznana.

²⁵ Teodor Andrzej Potocki (1664-1738) był od 1699 r. biskupem chełmińskim, od 1712 r. biskupem warmińskim, a od 1723 r. arcybiskupem gnieźnieńskim.

²⁶ Maciejowice – osada w powiecie garwolińskim, 25 km na południe od Garwolina. Od 1705 r. była własnością rodziny Potockich.

²⁷ Godzisz – wieś w powiecie garwolińskim, 22 km na południe od Garwolina.

²⁸ Kobusy – wieś w powiecie garwolińskim, 23 km na południe od Garwolina.

²⁹ Oronne – wieś w powiecie garwolińskim, 22 km na południe od Garwolina.

³⁰ Polik – wieś w powiecie garwolińskim, 23 km na południe od Garwolina.

ka³¹, Strych³², Uchacze³³, Kochów³⁴, Przewóz³⁵, Oblin³⁶, Zakrzew³⁷, Podstolice³⁸ et sortibus Domaszewno³⁹ coram actis castrensibus Varsaviensibus feria sexta post festum Assumptionis Beatissimae [Virginis Mariae⁴⁰] [19 VIII] [anno⁴¹] millesimo septingentesimo primo.

Sexto. Summae quindecim millium in bonis villae Ciemno⁴² per Magnificos Albertum Niemyski⁴³ subiudicem Lublinensem et Hedvigem⁴⁴ coniuges, ecclesiae Kamionacensi originaliter inscriptae ac ex post praevia quietatione officiosa, per parochum Kamionacensem coram actis curiae episcopalis Posnaniensis nona iunii anno currenti facta, vigore facultatis suae Illustrissimae Celsitudinis, sub die tertia iunii anno similiter currenti in scripto datae, per eandem Magnificam Niemyska immutatae priore intentione domui Lublinensi congregationis erigendae applicatae. Tum et resignatione medietatis bonorum Dys⁴⁵ praefatae domui cum totali eorundem bonorum iure, dominio, proprietate per eandem Magnificam Niemyska coram actis officii ordinarii Tribunalis Regni Lublinensis sabbatho ante festum Transfigurationis Domini [4 VIII] anno currenti.

Septimo. Summae triginta millium per Illustrissimum et Reverendissimum Bartholomaeum Tarło episcopum Posnaniensem in et super quarta parte bonorum Rzeczników⁴⁶ sibi actori coram actis Tribunalis Regni Lublinensis sabbatho post festum Assumptionis Beatissimae Virginis Mariae [19 VIII] anno millesimo septingentesimo decimo tertio inscriptae.

Octavo. Donationis iuris patronatus ecclesiae in Dys Admodum Reverendo Visitatori Congregationis suae per eandem Magnificam Niemyska et in Kamionka⁴⁷ sibi

³¹ Miejscowość skądinąd nieznaną.

³² Strych – wieś w powiecie garwolińskim, 28 km na południe od Garwolina.

³³ Uchacze – wieś w powiecie garwolińskim, 26 km na południe od Garwolina.

³⁴ Kochów – wieś w powiecie garwolińskim, 26 km na południe od Garwolina.

³⁵ Przewóz – wieś w powiecie garwolińskim, 27 km na południe od Garwolina.

³⁶ Oblin – wieś w powiecie garwolińskim, 25 km na południe od Garwolina.

³⁷ Zakrzew – wieś w powiecie garwolińskim, 20 km na zachód od Garwolina.

³⁸ Podstolice – wieś w powiecie garwolińskim, 25 km na południe od Garwolina.

³⁹ Domaszew – wieś w powiecie garwolińskim, 23 km na południe od Garwolina.

⁴⁰ *Opustka nieumyślna.*

⁴¹ *Opustka nieumyślna.*

⁴² Ciemno – wieś w powiecie lubartowskim, 10 km na północny-zachód od Lubartowa.

⁴³ Wojciech Kazimierz Niemyski (†1695) był stolnikiem podlaskim, sędzią grodzkim lubelskim, a od 1691 r. podsędkiem lubelskim.

⁴⁴ Jadwiga z Tomisławskich Niemyska, podczaszanka bełska, 1° voto Sulimirska, była 2° voto żoną podsędka lubelskiego Wojciecha Kazimierza Niemyskiego, dobrodziejką Zgromadzenia Księżki Misjonarzy i Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia, którym w 1730 r. oddała za przeznaczeniem na szpital kamienicę przy ul. Złotej w Lublinie.

⁴⁵ Dys – wieś w powiecie lubelskim, 9 km na północ od Lublina.

⁴⁶ Rzeczników – wieś w powiecie lipskim, 10 km na zachód od Lipska.

⁴⁷ Kamionka – wieś w powiecie lubartowskim, 10 km na zachód od Lubartowa.

actori qua superiori domus Lublinensis sub die sabbathi ante festum Transfigurationis Christi Domini [4 VIII] anno currenti in actis Tribunalis Regni [171v] factae.

Nono. Contractu certo ratione medietatis bonorum praefatorum villae Dys sibi suaeque congregationi resignatorum inter Magnificam Niemyska et se actorem facto in actis iudicii ordinarii Tribunalis Regni Lublinensis feria tertia in crastino festi Visitationis Beatissimae [Virginis Mariae⁴⁸] [3 VII] anno similiter currenti roborato.

Decimo. Declaratione locationis summae quinquaginta millia florenorum Polonica-
lium in vim census reemptionalis in bonis oppidi Maciejowice tum cessione sortium in oppido Rzecznów facienda per Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Michaellem Bartholomaeum Tarło episcopum Posnaniensem die vigesima mensis iulii anno millesimo septingentesimo decimo tertio in scripto data ac manu eius propria subscripta ac sigillo munita.

Undecimo. Incorporatione beneficiorum ecclesiarum parochialium in Kamionka et Dys domui Lublinensi facta et cessione summae quindecim millium florenorum Polonica-
lium pro tribus seminaristis in domo eadem continuo fovendis per Magnificam Hedvigem de Tomisławice Niemyska Magnifici olim Alberti Niemyski subiudicis terrestres Lublinensis consortem viduam derelictam scripto privato anno currenti millesimo septingentesimo decimo quarto die quinta mensis septembris assecurata et manu eius subscripta et sigillo firmata easdem in omnibus et singulis earum punctis, clausulis, articulis, nexibus, ligamentis et conditionibus approbari, confirmari, robur autoritatis ordinariae et perpetuae firmitatis pariter et decretum desuper apponi, summas capitales una cum censibus ab iisdem provenientiibus tum omnia et singula bona inscripta immunitati et libertati ecclesiasticae adscribi, incorporari et inviscerari ac super iisdem domum formalem Congregationis Missionis ac seminarium clericorum soecularium erigi, fundari et dotari onera et obligationes in inscriptionibus descriptas imponi et ad explenda eadem sub ligamine conscientiae obligari litterasque approbationis, confirmationis, erectionis, fundationis, dotationis aliasque desuper necessarias in forma solita decerni et in forma solita extradi, mandari, debita cum instantia petivit et postulavit.

Inscriptiones, donationes aliaque documenta supra specificata cum coram actis competentibus facta et recognita sint adeoque semper reperibilia, ideo hic non inferuntur, sed solum declaratio Illustrissimi et Reverendissimi Domini Episcopi Posnaniensis cuius tenor est talis. Michael Bartholomaeus de Czekarzewice Tarło Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Posnaniensis universis quorum interest aut quomodolibet interesse poterit significamus et ad notitiam indubitata deducimus. Quod cum Magnifica olim Anna de Dunajgród Zbąska⁴⁹, olim Magnifici Bogusłai de Zbąszyn Zbąski⁵⁰ subcamerarii Lublinensis consors relicta vidua, sacerdotes Congrega-

⁴⁸ *Opustka nieumyślna.*

⁴⁹ Anna ze Stanisławskich Zbąska († ok. 1701), wojewodzianka kijowska, 1° voto Warszucka, 2° voto Oleśnicka, była 3° voto żoną podkomorzego lubelskiego Jana Bogusława Zbąskiego. Uważana jest za najstarszą znaną poetkę polską.

⁵⁰ Jan Bogusław Zbąski (†1683) był od 1664 r. chorążym lubelskim, od 1678 r. podkomorzym lubelskim.

tionis Missionis Lublini ad divini cultus [172r] augmentum ad procurandam indefessa eorum opera per missiones in oppidis et pagis salutem animarum fundare in animum induxerit; et ad eum effectum fundum satis amplum una cum palatio murato a sanctimonialibus ordinis s. Benedicti conventus Sandomiriensis de consensu et benaplacito Sedis Apostolicae tum et Illustrissimi Loci Ordinarii pro summa viginti sex millium florenorum Polonicalium comparaverit in cuius fundi et palatii possessione pacifica iidem Admodum Reverendi Sacerdotes Congregationis Missionis existunt tum et pro executione ulteriori foundationis eiusdem in manibus nostris quinquaginta millia florenorum Polonicalium monetae in regno currenti, imperialem sex florenis et grossis 20 computatis, pro pretio oppidi bonorum Maciejowice a nobis ab eadem pro nobis et successoribus nostris sanguine iuncits coempto, reliquerit. Nos obligationi nostrae satisfaciendo summam praedictam quinquaginta millium florenorum iuxta valorem imperialis supra expressum in iisdem bonis oppidi Maciejowice apud Celsissimum Principem Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Theodorum Potocki episcopum Varmiensem et Sambiensem ad praesens protunc vero Culmensem in vim remptionis una cum censu annuo septem a centum locavimus, insuper et sortes in bonis oppidi Rzecznów nostras proprias et haereditarias tenore praesentium adiecimus earumque cessionem officiosam superiori domus Lublinensis nos facturos quam primum commode poterimus, submittimus et obligamus. Vigore cuius summae et sortium praefatarum iidem Admodum Reverendi Sacerdotes Congregationis Missionis ad nihil aliud tenebuntur conformites ad mentem Magnificae Fundatricis coram nobis saepius expressam nisi ad peragendas missiones iuxta beneplacitum Illustrissimorum Ordinariorum Loci pro tempore existentium in palatinatu Lublinensi ex parte palatinatus Sandomiriensis viciniore sive et in aliis propius adiacentibus cum scitu Illustrissimorum Episcoporum Dioecesis, uti magis commodum et opportunum iisdem Admodum Reverendis Sacerdotibus Congregationis Missionis visum fuerit. In quorum fidem praesentes manu nostra subscripsimus et sigillo nostro communiri fecimus. Dabantur Lublini die vigesima iulii anno Domini millesimo septingentesimo decimo tertio.

Incorporationis et cessionis Magnificae Niemyska suprainsinuatae contextus est huiusmodi. Jadwiga z Tomisławic Niemyska podsędkowa ziemska lubelska życząc najwięcej tego, aby chwała Boża coraz to bardziej pomnażać się mogła, a wiedząc dostatecznie jak wiele pożytku dzieje się w duszach Krwią Chrystusową odkupionych, przez fundacje Wielmożnych Księża Misjonarzów, osobliwie przez misje i pilne a dozorne ćwiczenia tych, którzy się do stanu duchownego zabierają, w powinnościach stanowi temu własnych, w seminariach, które ciż Ichmoście Księża Misjonarze w domach swoich po różnych w królestwie tym miejscach, a osobliwie w Krakowie, Warszawie, w Chełmnie, Łowiczu i innych miastach mają i dyrygują. Chcąc się oraz do fundacyi przez Wielmożną niegdy Jaśnie Panią Annę ze Stanisławic Zbąską podkomorzynę lubelską zaczętej, a dla prętkiego jej z tego świata zejścia niedokończonej przyłożyć i poddanym swoim tak w miasteczku Kamionce jakoż w Dysie wiecznymi czasy opatrzyć wiernych i czułych około zbawienia ich pasterzów i robotników. Najprzód ius patronatus, abo prawo do podawania plebanów do kościołów kamioneckiego [172v] i dyskiego, Wielmożnym Ichmościom Księżom Misjonarzom odstąpiłam i rezygnację z tegoż prawa w aktach Trybunału Koronnego

lubelskich zeznałam, uczyniłam, zlawszy to prawo na podawanie do kościoła dyskiego na osobę Jegomości Księdza Tomasza Kownackiego⁵¹ wizytatora Prowincji Polskiej Kongregacji Missionis i tegoż następców, to wiecznymi czasy mieć chcąc, i aby nikt inszy do przerzeczonego kościoła podawany być nie mógł tylko superior domu lubelskiego tejże kongregacji, dając oraz zupełną moc i władzę, aby się Ichmoście Księża Misjonarze o inkorporację tej plebanii do domu lubelskiego w zwierzchności duchownej postarali, prawo zaś na podawanie do kościoła kamioneckiego zdałam na osobę Jegomości Księdza Jakuba Cyboniego superiora domu lubelskiego tejże kongregacji i jego następcom z tym dokładem, żeby jeżeliby sami Ichmoście tego beneficjum trzymać nie chcieli, jednego z tych, którzyby w seminarium lubelskim na tej fundacyi, czy przed tym, czy podczas wakującego beneficjum zostawał, na toż beneficjum prezentować mógł z następcy swymi, to jeszcze sobie warując, żeby to ius patronatus lubo na Ichmościów Księży Misjonarzów się zlewa, zawsze naturę świeckiego podawania wiekuiście zachowało. Życzyłabym, aby i plebania kamionecka temuż domowi lubelskiemu była inkorporowana, żeby Ichmoście Księża Misjonarze tym skuteczniej doglądać mogli, aby było wszelkie należyte około dusz do nich należących staranie i wszystkie dochody tym plebaniom kamioneckiej i dyskiej służące, tak jako od dawnego czasu w zażywaniu spokojnym zostające, na pomienione kościoły jako i dom swój lubelski obracać mogli. Jeżeliby to ius patronatus kiedykolwiek od pomienionych Ichmościów Księży Misjonarzów odstąpione być miało, ażeby się nazad bez żadnej odmiany do dziedziców tych dóbr wróciło. Po wtóre, sumę piętnastu tysięcy złotych polskich kościołowi kamioneckiemu częścią przez nieboszczyka ś.p. Jegomość Pana Wojciecha Niemyskiego podsędka ziemskiego lubelskiego, małżonka niegdyś mego, częścią przeze mnie samą zapisanych na pewną fundacją, która skutku swojego przez tak długi czas wziąć nie mogła. Za pozwoleniem Jaśnie Oświeconego Księcia Jegomości Biskupa Krakowskiego w Krakowie, dnia trzeciego czerwca w roku terażniejszym otrzymanym, na odmienienie pierwszych intencji i aplikowanie tej sumy na erekcją albo postanowienie seminarium w domu Ichmościów Księży Misjonarzów Lubelskich, temuż domowi lubelskiemu na pomienioną intencją przyłączyłam, i w tej sumie połowicę dóbr moich dziedzicznych Dys rzeczonych w województwie lubelskim sposobem wyderkaffowym zapisałam temuż aktami Trybunału Koronnego, w sobotę przed świętem Przemienienia Pańskiego [4 VIII] w roku niniejszym. Co wszystko i teraz stwierdzam, i aby wiecznymi czasy walor swój miało nieodmiennie mieć chcę kondycjami następującymi. A najprzód beneficjum albo plebania dyska na samą subsistencją Ichmościów Księży Misjonarzów Lubelskich obracać się ma, z obmyśleniem jednak przy nim pracującym, jako też na innych sług i potrzeby kościelne należytości. Względem zaś sumy piętnastu tysięcy wyżej namienionej, Ichmoście Księża Misjonarze Lubelscy, jako się kontraktem osobliwym obligowali, trzech seminarystów [s] wiecznymi czasy na zawsze chować, sam tylko wikt im prowidując i trzymać dla nich profesora, pod którym by i pobożności, i nauk do stanu kapłańskiego służących, jako to teologii

⁵¹ Tomasz Kownacki (1660-1714) był od 1711 r. wizytatorem polskiej prowincji Zgromadzenia Księży Misjonarzy.

moralnej i godnego a należytego administrowania sakramentów świętych sposobów, pożytecznego kazania i katechizowania uczyć się mogli, powinni będą tak, żeby seminarium nigdy nie wakowało. W czym sumienie Ichmościów Księża Misjonarzy obliguje. Ciż klerycy przez dwie lecie bawić się mają w seminarium, po których skończeniu, a nie prędzej, chybaby [173r] tego wielka potrzeba wyciągać miała, i w nich znajdowała się dostateczna sposobność do należytego odprawowania funkcji kapłańskich, co na zdaniu Ichmościów Księża Misjonarzów należeć będzie, nigdzie indziej tylko do kościoła kamioneckiego i dyskiego aplikowani być powinni, przed którym skończeniem tymże klerykom gdzie indziej przenosić się ani beneficjum żadnego akceptować wolno nie będzie, według reskryptu tegoż Jaśnie Oświeconego Księcia Jegomości Biskupa Krakowskiego, żeby przeszkody do nauk nie mieli, i od nich odrywać się nie byli powinni, ale jako najprędzej stać się mogli sposobnymi do usług Kościoła. Obligacyj i powinności żadnych pomienieni klerycy mieć nie będą, okrom że ustaw seminarii [s] z pilnością przestrzegać, i tak w seminarium póki w nim zostawać będą, pewne nabożeństwa jako i przy kościołach wyżej wyrażonych będąc, każdy z nich jedną Mszą w tydzień na intencją moją, to jest jedną za dusze ratunku niemające, drugą za fundatorów terazniejszych i rodziny ich, trzecią za potrzeby Kościoła świętego Rzeczypospolitej Polskiej, odprawować będą obligowani. Do podawania kleryków przeznaczonych do seminarium nikt się interesować nie będzie mógł, ale sami Ichmoście Księża Misjonarze ich dobierać mają. A jeżeliby który nienależycie w seminarium zachować się miał, wolno będzie takowego każdego z seminarium alienować, inszego na to miejsce, żeby seminarium nie wakowało przybrać, [52] upominać się kosztów na niego łożonych Ichmościom Księżom Misjonarzom, jednak że zalecenie w tej mierze osób do[53] duchownego sposobnych, przez dziedziców i profesorów w należytych respekcie niech będą. Fundacją tę moją jako we wszystkim do fundacyi seminarium warszawskiego w domu tychże Ichmościów Księża Misjonarzów podobną mieć chcąc, tak ją protekcyi Jaśnie Wielmożnych Ichmościów Księża Nuncjusów Apostolskich ze wszelką uniżonością Jaśnie Oświeconych Książąt Ichmościów Biskupów Krakowskich zalecam, w Dysie, dnia piątego września tysiąc siedemset cztertnastego roku.

⁵² Wyraz nieczytelny. Kopia 2: i.

⁵³ Wyraz nieczytelny. Kopia 2: ćwiczenia.